

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Історичний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра нової та новітньої історії

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

бакалавра

(освітній ступінь)

на тему: «Передумови створення невизнаної республіки Косово»

«Preconditions of creation unrecognized Republic of Kosovo»

Виконав: студент денної форми навчання

напряму підготовки 6.020302 Історія

Калагін Вячеслав Анатолійович

Керівник д.і.н., проф. Дьомін О. Б.

Рецензент д.і.н., проф. Бачинська О. А.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 14 від 22.05. 2017 р.

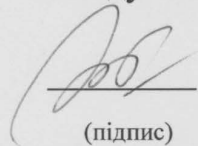
Захищено на засіданні ЕК № 2

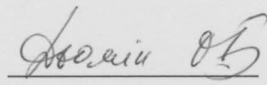
протокол № 41 від 19.06.2017 р.

Оцінка добре 1 3 1 85

(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Голова ЕК

(підпис)

Гребцова І. С.

(прізвище, ініціали)

Одеса – 2017

41/к 429 767

Вступ	3
Розділ 1 Передісторія Югославської кризи	11
Розділ 2 Розпад Югославії і двовладдя в Косово і Метохії.....	32
Підрозділ 2.1 Визвольна армія Косова.....	40
Розділ 3. Інтервенція НАТО і наслідки «демілітаризації» АВК.....	51
Висновки.....	66
Список джерел та літератури.....	70

Наслідки яких саме процесів виявлялися більш значущими визнати складно, але в підсумку різко виявилось релігійне протистояння католицької, православної, ісламської традицій, як бази для формування цивілізаційних розбіжностей, не подоланих навіть в ході секуляризації, що розгорнулася в XX столітті.

Історична пам'ять народів, які живуть в міських, політичних Балкан, неминуче зберігає і відтворює широкий і складно побудований комплекс конструкцій, які не тільки в змозі забезпечити етнічну самоідентифікацію, але і самозбереження. Таку спадщину у вигляді стійкої міфології живе у пам'яті багатьох поколінь, незважаючи на всі політичні, економічні або соціальні новації.

Все це підтверджує виняткову складність і непримиренність історичних протистоянь на Балканах. І саме такі особливості зробили цей регіон вибухонебезпечним місцем, де перетинаються і рвуться тонкі штики базичні світових процесів, будь то сфера політики, економіки, культури.

Косово – один з вершинних складного територіально-національного конфлікту в його міжнародному значенні.

Вступ

Балкани у всі часи були особливим геополітичним регіоном. Будучи важливою зоною європейсько-азіатських комунікацій і вкрай напружених торговельних шляхів, вони в силу свого географічного положення приречені були стати місцем зіткнення інтересів між новими і зникаючими в небуття імперіями. Стародавні Греція і Рим, Візантія, Болгарське царство, імперії Османів і Габсбургів -лише частина з тих, історико-політичних суб'єктів, які, реалізуючи свої експансіоністські наміри, викликали численні воєнні, етнічні, конфесійні та інші конфлікти, що прокатувалися по регіону, і залишали за собою незабутні сліди взаємних історичних образ.

Наслідки яких саме процесів виявилися більш значущими виявити складно, але в підсумку різко виявилось релігійне протистояння католицької, православної, ісламської традицій, як бази для формування цивілізаційних розбіжностей, не подоланих навіть в ході секуляризації, що розгорнулася в ХХ столітті.

Історична пам'ять народів, які живуть в місцях, подібних Балкан, неминуче зберігає і відтворює широкий і складно побудований комплекс конструкцій, які не тільки в змозі забезпечити етнічну самоідентифікацію, але і самозбереження. Таку спадщину у вигляді стійкої міфологеми живе у пам'яті багатьох поколінь, незважаючи на всі політичні, економічні або соціальні новації.

Все це підтверджує виняткову складність і непримиренність історичних протистоянь на Балканах. І саме такі особливості зробили цей регіон вибухонебезпечним місцем, де перетинаються і рвуться тонкі нитки безлічі світових процесів, будь то сфера політики, економіки, культури.

Косово - один з варіантів складного територіально-національного конфлікту в його міжнародному значенні.

Будучи вузлом протиріч у регіоні, проблема Косово представляє глобальну небезпеку на міжнародному рівні через застосування всіма конфліктуючими сторонами методів епохи державного центрризму, в той час як людство стоїть перед необхідністю вироблення нової парадигми світопорядку в постбіполярну епоху.

Виникла реальна загроза перетворення регіонального конфлікту, контрольованого одним суб'єктом міжнародного права у міжнародний конфлікт. Санкціонувавши одного разу територіальний розділ Югославії за національною ознакою, світове співтовариство сприяло подальшій ескалації міжетнічних конфліктів на Балканах аж до появи очевидних географічних кордонів між цивілізаційними ареалами.

Мета дослідження - визначення політичних особливостей косовського конфлікту та його впливу на світову політику.

Зазначена мета визначила і **завдання**, які необхідно було вирішити в дипломному дослідженні:

- виявити етнополітичні та релігійні причини косовського конфлікту, показати особливості його різних фаз;

- визначити природу кризи в Косово, його політичну, релігійну, етнічну та економічну складові;

- проаналізувати політичні аспекти взаємовідносин міжнародних організацій з проблем врегулювання конфлікту;

Об'єктом дослідження є етнополітичний криза 1999 р. у краї Косово і Метохії та його міжнародне значення

Предметом дослідження є особливості формування соціально-економічних, військово-політичних процесів та міжетнічних різнобічних зв'язків у краї Косово і Метохії, межа сербами і албанцями.

При аналізі трагічних подій в Косово необхідно чітко розрізняти окремі стадії конфлікту: а) криза багатонаціональної держави; б) розпад етнотериторіальної федерації; в) збройну агресію НАТО і гуманітарну катастрофу; г) введення миротворчих сил для мирного врегулювання проблеми

У процесі роботи застосовувалися такі загальнонаукові методи : аналізу, системного підходу, статистичного аналізу, класифікації та типологізація, історичний і логічний методи. Із спеціально-історичних методів використані історико-генетичний та історико-порівняльний методи.

Структура роботи.

Дипломна робота складається з вступ, трьох розділів, висновків й бібліографії

Ступінь наукової розробленості проблеми. Серед усього різноманіття літератури особливий інтерес представляють роботи з питання появи та розвитку албанського та сербського етносів та їх ролі в історії Балканського півострова у контексті міжнародних відносин. Це питання докладно розглядається в роботах таких авторів, як: Р. А. Арш, В. М. Білявська, А. В. Воронков, Е. Б. Веселаго, Б. Т. Горянов, Л. Н. Гумільов, Л. К. Милі, Ю. А. Петросян, Ю. А. Писарєв, В. Р. Сенкевич, Е. В. Тарле, М. Н. Тихомиров.

Слід зазначити, що в радянській науковій літературі проблеми краю Косово широко не розглядалися, за винятком непрямого згадування в зв'язку з

іншими подіями на Балканах у поданій вище літературі та деяких спроб більш конкретного осмислення даної проблеми.

Зростання націоналізму в Косово присвячено дослідження М. С. Кашуби. Безпосередньо після початку військової акції НАТО проти СРЮ виходить праця колективу авторів під загальним керівництвом Е. М. Степанової і Д. В. Треніна, що з'явився першою спробою комплексного підходу до проблеми Косово в його міжнародне значення. Праці та роботи Р. Ю. Виппера, С. Т. Волкова, К. С. Гаджиєва, О. Ю. Гуськовой, В. А. Дергачова, Г. Л. Маньківської, В. П. Потьомкіна, Е. М. Степанової, Е. В. Тарле, А. А. Мовної, розкривають проблему інтернаціоналізації регіонального косовського конфлікту. Політичні і психологічні проблеми Балкан знайшли відображення в мемуарній й щоденниковій літературі.

Так само необхідно відзначити роботи, присвячені розвитку міжнародних економічних відносин, які у свою чергу доповнюють питання конфліктогенності регіону, виходячи з його гео-економічного значення. При аналізі косовської кризи закономірно звернення до дослідникам, що працюють в галузі конфліктології: О. Н. Громовий, Р. А. Дробот, А. Р. Здравомислову, П. І. Ігнатової, С. В. Соколову.

Комплексною роботою, присвяченій проблемам Балкан, є монографія «Південно-Східна Європа в епоху кардинальних змін», підготовлена колективом авторів: А. А. Язьковой, П. Е. Канделем, С. А. Романенко та ін В роботі розглядаються такі проблеми як балканський націоналізм, причини розпаду СФРЮ; становлення демократії в регіоні Південно-Східної Європи, інтеграція регіону в ЄС і НАТО, співробітництво з Росією.

Особливої уваги заслуговує О. Ю. Гуськова, автор таких робіт, як «Історія, югославського кризи (1990-2000)», «Врегулювання на Балканах: Від Бріоні до Дейтона (мирні плани 1991-1995)» та «Збройні конфлікти на території

колишньої Югославії». Вона також переклала на російську мову і опублікувала велику кількість документів, присвячених проблемі югославського кризи.

Найбільш помітним її дослідженням є монографія «Історія югославського кризи (1990-2000)», в якій докладно розглядаються процес виникнення і розростання кризи в кожній з югославських республік, роль міжнародного співтовариства в кризі і становлення нових держав на території Югославії. Основну причину югославського кризи автор бачить у дестабілізації суспільства в результаті політичного, економічного і ідеологічного кризи, паралічу влади, загострення і некерованості міжнаціональних суперечностей. Основною рушійною силою конфлікту, на думку О. Ю. Гуськовой, став сепаратизм тих республік, які поставили завдання вийти зі складу федерації і створити самостійні держави. Реалізація цих завдань стала можливою завдяки рішучій підтримці сецесіоністських рухів міжнародними організаціями та окремими країнами. Стосовно ж причин переходу конфлікту у збройну стадію автор вважає, що основну негативну роль зіграли національно-політичні еліти, які використовували історичні та ідеологічно-політичні чинники для розпалювання націоналістичних настроїв, а також інтереси, світових центрів влади і підпорядкованість їм міжнародних організацій.

О. Ю. Гуськова негативно оцінює діяльність міжнародних організацій з врегулювання кризи і вважає, що її результатом стало розростання, розширення і поглиблення кризи. З її думки, конфлікт на Балканах міг бути зупинений міжнародними організаціями на будь-якій його стадії; починаючи з 1991 р., однак цього не було зроблено, оскільки вони виходили не з інтересів югославських народів, а з інтересів тих країн, які домінували в цих організаціях. О. Ю. Гуськова наполягає на тому, що Югославія стала жертвою здійснення країнами Заходу певного плану, складовою частиною якого була знищення комуністичної ідеології, «світової червоної небезпеки».

Інші автори, такі як Ю. К. Князев, Л.В. Тягуненко і Р. Ф. Туровський, основну причину косовського кризи бачать в економічній сфері. У країні в 1980-ті роки відбувалося скорочення промислового виробництва, зниження ефективності сільського господарства, загострення проблем безробіття, зростання цін і темпів інфляції, падіння життєвого рівня заробітної плати, з'явилися проблеми в області підтримки зовнішньої платоспроможності країни. Внаслідок чого збільшився розрив у рівні економічного розвитку регіонів СФРЮ. На їхню думку, основна причина конфлікту полягає в значному економічному нерівності республік і автономних областей СФРЮ, що на тлі загальної економічної кризи в 1980-ті роки викликало суперечки про перерозподіл коштів федеральним центром на користь слаборозвинених регіонів.

Зарубіжну історіографію доцільно поділити на праці західних авторів і роботи авторів з республік колишньої Югославії. До групи останніх належать сербські і хорватські історики. Між ними точаться суперечки про причини і характер війни, про цілі воюючих сторін і політиці країн Заходу і західних ЗМІ. І ті й інші характеризують її як дуже брудну і криваву. Дослідники сходяться на думці, що була деяка зацікавленість косовських військових і політичних кадрів, які бажали якимось чином спровокувати конфлікт. З його допомогою косівська еліта намагалася досягти політичних цілей. Історики визнають, що воєнні дії використовувалися косовською владою для привернення уваги світової спільноти до проблеми самовизначення косівського народу і послужили легітимізації косівського держави.

Сербські і хорватські історики розходяться в оцінках політики країн Заходу щодо врегулювання конфлікту. Сербські автори, такі як С. Аврамова, говорять про її імперіалістичний характер і спільному прагненні західних країн розвалити одну з найбільших федерацій під прикриттям антикризової політики,

створити на її території легко керовані, демократичні, лояльні Заходу режими. Про навмисну ліквідацію Югославії пише і інший сербський автор, доктор історичних наук С. Джуретич. Він вкрай негативно оцінює всі ініціативи ЄС, не виключаючи і Бріонські домовленості, вважаючи, що їх рамки робили будь-яке рішення нереальним. Автор вважає, що мала місце змова Хорватії з Ватиканом, Німеччиною і Австрією, що перетворило політику ЄС, а потім і Сполучених Штатів відкрито антисербську.

У західній історіографії серед проблем косовського кризи найбільший інтерес викликає саме політика його врегулювання міжнародним співтовариством, проте в центрі уваги знаходиться, боснійська криза і спроби ООН і США припинити кровопролиття на Балканах. Так, теоретичні і практичні питання політики з примусу до миру, здійснюваної ООН в СРЮ, досліджує Дж. Боулден у монографії «Примус до миру: досвід об'єднаних націй в Конго, Сомалі та Боснії». В цілому західні автори схильні розглядати проблему врегулювання косовської кризи в двох аспектах: у контексті проблем міжетнічних відносин і в контексті значення антикризової політики для системи міжнародних відносин, як показує обмеженість співробітництва на міжнародному рівні.

Розгляду етапів косовського кризи присвячена робота британських кореспондентів, що працюють над освітленням воїн в колишній Югославії, Лаури Силбер і Аллана Литла «Загибель Югославії». Автори докладно розглядають хід югославського конфлікту, підкріплюючи свою думку цитатами з висловлювань політиків працювали в період конфлікту.

Для реалізації поставлених у дипломній роботі завдань використовуються дві групи джерел: Першу групу складають офіційні державні документи: Конституції СФРЮ 1974 р. і 1988 р., Конституції Словенії і Хорватії 1990-1991 рр., група документів, пов'язана з формуванням політичної основи відділення Хорватії та Словенії: конституційні закони, хартії і декларації про незалежність

і суверенітет, закони про референдум і повідомлення виборчих комісій, виступ Президента Сербії С. Мілошевича на Конференції по Югославії в Гаазі. Ці документи опубліковані в збірниках документів: «Югославія у вогні: Документи, факти, коментарі (1990-1992). Сучасна історія Югославії у документах», Словенія. Шлях до самостійності.

Другу групу джерел складають міжнародні документи, до них відносяться: Конвенції ООН про попередження злочину геноциду і покаранні за нього від 1948 року, Брионская декларація, Декларація про критерії визнання нових держав у Східній Європі, Декларація з Югославії, резолюції ООН «Становище в галузі прав людини в Косові», військово-технічну угоду між міжнародними силами безпеки і урядами Союзної Республіки Югославії і Республіки Сербії від 9 червня 1999 р. Резолюція 1244 (1999), прийнята Радою Безпеки, Меморандум уряду СРЮ про виконання Резолюції РБ ООН № 1244. Укладення Арбітражної комісії ЄС з правових питань, пов'язаних з розпадом СФРЮ та інші. Дані джерела опубліковані в таких збірниках документів як «Міжнародні організації і криза на Балканах» у трьох томах, а також збірнику «Югославія у вогні: Документи, факти, коментарі (1990-1992)». До документів, що відображає співпраця Європейського співтовариства та СФРЮ, відносяться підписана в 1980р. Угода про співробітництво, угоди та протоколи, які вибудовують взаємини двох сторін в кінці 1980-х — наприкінці 1990-х років.

Висновки.

Косовський конфлікт створив напруженість на кордонах сусідніх держав, зашкодив і порушив торгово-економічні і транспортні зв'язки всіх країн Балканського півострова, перетворився на гостру проблему загальноєвропейської безпеки, вийшовши таким чином на глобальний рівень. Конфлікт в экс-Югославії, яка займала центральне місце на Балканах поставив під питання можливість реалізації продуктивною у своїй основі ідеї «єдиної Європи». Той факт, що в косівську кризу центральними суб'єктами виступали православні християни, католики і мусульмани, зробив їх об'єктами уваги трьох конфесійних центрів, підкреслюючи ще й релігійний характер конфлікту, що в умовах кінця XX століття набуло цивілізаційний звучання.

Миротворчі зусилля різних країн і міжнародних організацій в колишній СФРЮ довгий час були безрезультатними або малоефективними. Об'єктивні причини цього полягали в тому, що вирішення подібних конфліктів тільки за рахунок ініціатив ззовні без активної підтримки югославським товариством було явно недостатнім.

Причини невдач дій різних міжнародних організацій у экс-СФРЮ полягали в тому, що вони намагалися використовувати у постбіполярному світі миротворчий інструментарій епохи глобального протистояння двох наддержав, коли США і СРСР вдавалося гасити локальні конфлікти, надаючи відповідний тиск на своїх союзників. У відповідності зі своїм Статутом, виконувала відведену їй роль Організація Об'єднаних Націй. Але наявний в її розпорядженні досвід проведення операцій з підтримання миру виявився недостатнім для вирішення конфлікту в Косово. Присутність «блакитних

касок» в різних районах колишньої Югославії разом з тим обмежив масштаби фізичних загроз цивільному населенню, запобігло вихід конфлікту за межі кордонів цього перш єдиної південнослов'янської держави. Обмежені можливості фінансового, організаційного та військового плану, що проявилися в діях ООН у Югославії, призвели до того, що в ролі «колективного миротворця», тут фактично виступив Північноатлантичний альянс. Своєю участю в кризі НАТО вийшов з відведеною йому оборонної зони відповідальності, що і закріпив у новій стратегічній концепції.

Поява нового покоління конфліктів в Європі не могло не актуалізувати питання про створення сучасної системи колективної безпеки на континенті та перегляд ролі в цій справі всіх європейських, політичних і військових організацій та об'єднань. Косівська трагедія змусила всіх усвідомити, що існуючі міжнародні організації не пристосовані для боротьби з войовничим націоналізмом, що створення ефективних механізмів відстеження і попередження потенційних конфліктів на території Європи являє собою першочергове завдання для народів Старого Світу.

Все що відбулося протягом конфлікту події дозволяють стверджувати, що провідні країни світу перейшли в нову стадію взаємин, яку можна вважати стадією боротьби за майбутнє світоустрій. Саме косовський конфлікт чітко позначив позиції по проблемі багатопольярного світу, світу, який розглядався як найбільш перспективна модель міжнародного співробітництва після закінчення «холодної війни».

Балканський регіон наочно показав до якої згубній риси може дійти криза федералістських утворень, яку гуманітарну катастрофу може викликати крах

соціалізму, як далеко може за коштами конфронтації заходити конфесійне протиріччя, які регіональні проблеми здатні ініціювати глобальне протистояння.

Оцінки косовського конфлікту відрізняються докорінно. Кожна сторона прагне як можна довше переконувати опонентів у своїй правоті і заперечувати наявність альтернативи запропонованого Заходом і реалізованого силами НАТО варіанти косовського конфлікту.

Даний варіант і оцінка його реалізації протягом наступних років дали привід для серйозних роздумів. По-перше, потрібно було досягти якогось, хоча б тимчасового, консенсусу з приводу інтерпретації основних термінів, що описують сучасний світопорядок: «національні інтереси», «обмежений суверенітет», «гуманітарне втручання» та ін.

По-друге, необхідно було привести у відповідність систему післявоєнного міжнародного права, ліквідувавши можливість різночитання положень, що впливають з Статуту ООН і Загальної декларації прав людини.

По-третє, назріла необхідність вироблення нових документів, що визначають межі компетенції миротворчих сил в кризових регіонах.

По-четверте, при посиленні ролі особистісного чинника у світовій політиці (цей фактор також продемонстрував косовський конфлікт) перед міжнародним співтовариством виникла досить складна задача, не зачіпаючи ні

національний суверенітет, ні національні почуття, створити механізм, не дозволяє виводити окремі держави загального демократичного простору.

В історії немає умовного способу. Не має сенсу ставити питання про те, що було б, якби в учасників процесу переговорів у Рамбуйє запанували б інші почуття, вистачило б сил переступити через національний егоїзм. Можна моделювати ситуації, але не можна змінювати історію. Переживши косовську трагедію, точніше ту її частину, яка пов'язана з натовським варіантом її вирішення, світ не став ні мудрим, ні чистіше. Він лише на цій фазі свого розвитку придбав нові приводи для роздумів.

Історія новітнього часу завершилася там же, де і почалася. І ця історія настільки ж насичена символами, як і історія пізніших часів. 30 липня 1999 року в Сараєво, де за 85 років до цього пролунав визначив долю світу постріл Гаврили Принципу, зібралися лідери майже 30 держав-учасниць Пакту стабільності для Південно-Східної Європи. Балкани неодноразово ставали місцем народження конфліктів, тому метою Пакту проголошується «зміцнення країн Південно-Східної Європи у їх зусиллях по просуванню миру, демократії, поваги прав людини та економічного процвітання для стабільності в регіоні в цілому». На жаль, у багатьох пактів сумна доля. Людству, стоячи на рубежі тисячоліть, залишалося тільки сподіватися, що цей пакт стане реальним кроком, дієвим внеском у повернення миру на Балканах та зміцнення заходів довіри і механізмів співпраці в області безпеки.

Список джерел та літератури

1. Батакович Д. Нова историја српског народа. / Батакович Д. / Београд: Наш дом, 2002. – 346 с.
2. Батковски Т. Великоалбанската игра во Македониј. / Батковски Т. / Скопје, 1994. – 216 с.
3. Бела књига о албанском тероризму - влада Републике Србије, Београд, 2003. - «Режим доступу» :<http://www.scribd.com/doc/63883383/Vlada-Srbije-Bela-kniga-o-albanskom-terorizmu-2003-opsti-deo>.
4. Виппер Р.Ю. История древнего мира. / Виппер Р.Ю. / М., 1994. –511 с.
5. Вукоманович Д. Косовский кризис: управление этническим конфликтом (1987-1999) // Сербия о себе: сборник / М. Йованович (сост.). - М., 2013. – 51 с.
6. Гуськова Е.Ю. Албанское национальное движение и идея объединения албанских земель.// Гуськова Е.Ю. / Аналитические записки. №18. 2006. Июнь. -90 с.
7. Гуськова Е.Ю. Албанское сепарационное движение в Косове.. - «Режим доступу» : <http://www.guskova.ru/wwars>. 2003-mar.
8. Гуськова Е.Ю. История югославского кризиса (1990-2000 гг.) .// Гуськова Е.Ю. / М.: Русское право, 2001. - 714 с.
9. Димитријевич Б. Преглед дејства арнаутске гериле 1998–1999 // Косово и Метохија у великоалбанским плановима: 1878–2000. /Димитријевич Б. / Београд, 2001. . – 253 с.
10. Задохин А. Г., Низовский А. Ю. Пороховой погреб Европы. – М.: Вече, 2000. . – 330 с.

11. Игич Ж. Косово и Метохија (1981–1991): Увод у југословенску кризу: Дневник. Приштина. Кн. I. – 316 с.
12. Искендрев П. А. Косово в начале XX века.: столкновения этносов, религий, эпох. // Человек на Балканах: социокультурное изменения процесса модернизации на Балканах. (середина XIX – середина XX в.) Сборник статей. – СПб, 2007 –383 с.
13. Карасев А.В. Исторические корни возникновения современного косовского конфликта. Институт славяноведения РАН // Человек на Балканах. Сб. статей. – СПб., 2007. – 367 с.
14. Кожемякин М. Последняя битва на Косовом поле: (Проблема независимости Косово в 90 – е и XXI в.) // Кожемякин М. / Эхо планеты – 2006 – № 9 – 11 с.
15. Кожемякин М. Эффект Косово. Взгляд изнутри. // Кожемякин М. / Эхо планеты. – 2006 – № 48 – 14 с.
16. Коматина Б. Зугословенско-албански односи 1979–1983: Белешке и сећавања амбасадора. /Коматина Б. / Београд: Службени лист СРЈ, 199 – 175 с.
17. Маначинський О.Я. Косово і Метохија: історичні перехрестя / О.Я. Маначинський. / – К.: МАУП, 2001– 263 с.
18. Мартынова М.Ю. Сербия-Черногория-Косово: одно государство или три? /Мартынова М.Ю. / -М., 2006. - 246 с.
19. Новиков С.С. Международное партнерство по урегулированию конфликта в Косове. / Новиков С.С. / – Владимир: ВЮИ ФСИН России, 2010. – 236 с.
20. Петранович Б. Југословенско искуство српске националне интеграции. /Петранович Б. / Београд: Службени лист. 1993. – 109 с.

21. Пономарева Е.Г. Политическое развитие постъюгославского пространства (внутренние и внешние факторы). / Пономарева Е.Г. М. /: МГИМО-Университет, 2007 – 236 с.
22. Романенко С.А. Югославия: история возникновения, кризис, распад, война, образование независимых государств: Национальное самоопределение народов Центральной и Юго-Восточной Европы в XIX-XX вв. / Романенко С.А. / Московский общественный научный фонд. М.: Изд. центр науч. и учеб. программ, 2000.- 495 с.
23. Смирнова Н.Д. История Албании в XX веке. / Смирнова Н.Д. / М., 2003. – 232 с.
24. Сокут С., Кедров И. Война НАТО против Югославии //Особая папка. 1999. №2. – 21 с.
25. Терзич С. Историческая подоплека событий в Косово и Метохии / Терзич С. // Обозреватель. 1998. № 10
26. Тягуненко Л.В. Социалистическая Федеративная Республика Югославия. /Тягуненко Л.В. / М.: Наука, 1985. – 320 с
27. Чертина З.С. Первая мировая война и этничность: пробуждение вулкана // Первая мировая война: пролог XX века. / Чертина З.С. / М., 1998. – 367 с.
28. Чосич Д. Косово. / Чосич Д. / Београд: Новости, 2004. – 76 с.
29. Judah T. The Growing Pains of the Kosovo Liberation Army // Kosovo: The Politics of Delusion. Ed. By M. Waller, K. Drazov, B. Gökyay. L.: Frank Cass Publ., 2001. – 21p.
30. Kola P. The Search for Greater Albania. L.: Hurst and Company, 2003– 37 p.

31. Kovacevic S., DaJld P. Hronologija jugoslovenske krize: 1996, 1997. Beograd, 1998. – 71 p.
32. Markovic M. Problem Kosova // Srpsko pitanje. / Markovic M. / Beograd: Politika, 1991. –214 p.
33. Michel Chossudovsky. America's «War on Terrorism». Global Research. 2005. Chapter III.
34. Popović N.B. Косово и Метохија у великоалбанским плановима, 1878-2000. / Popović N.B. / Front Cover.. Институт за савремену историју, 2001 - 316 p.
35. Vlasi A. Nojev reflex srpske vlasti // Nasa borba. / Vlasi A. / Beograd. 13–14 dec. 1947. II–III.

Джерела

36. Албанский фактор в развитии кризиса на территории бывшей Югославии. Документы. Т. I,II (1998–1999 гг.). М.: Индрик, 2007.
37. Военно-техническое соглашение между международными силами безопасности и правительствами Союзной Республики Югославии и Республики Сербии от 9 июня 1999 г.
38. Доклад Межучрежденческой миссии по оценке потребностей Организации Объединенных Наций, направленной Генеральным секретарем Организации Объединенных Наций в Союзную Республику Югославию 9 июня 1999 года. . - «Режим доступа» : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/175/80/IMG/N9917580.pdf?OpenElement>
39. Документация ООН. 8/1998/991.
40. Документация ООН. 8/1999/24; 8/1999/51; 8/1999/56.

41. Документация ООН. E/CN.4/Sub.2/1996/L.4.
42. Документация ООН. S/1999/317.
43. Документация ООН. S/RES/1203 (1998).
44. Документация ООН. A/51/665; S/1996/931.
45. Документация ООН. A/51/665; S/1996/931.
46. Документация СБ ООН S/RES/1244(1999).
47. Документы внешней политики СССР. Т. I (11.07.1917 - 31.12.1918 гг.). Ред. коллегия: Земсков И.Н., Майоров С.М., Садчиков И.В., Хвостов В.М., Штейн Б.Е. М.: МИД СССР. 1957. –728 с.
48. Заявление членов парламентской делегации РФ в Югославии 19 апреля 1993 г. //Югославский кризис и Россия: Документы, факты, комментарии (1990-1993). Современная история Югославии в документах. Т.2. - М., 1993.
49. Конвенции ООН о предупреждении преступления геноцида и наказании за него от 1948 года. - «Режим доступу» :http://www.un.org/ru/documents/ecl_conv/conventions/genocide.shtml
50. Конституция Социалистической Федеративной Республики Югославия (1974 г.)
51. Коштуница В. Измену силе и права: Косовски записи. Београд: БИГ штампа, 289 с.; Меморандум правительства СРЮ о выполнении Резолюции СБ ООН № 1244
52. Независимая газета. - 25 марта 2000. // Фокина К. Расстрела в Рачаке не было.
53. Положение в области прав человека в Косово 17 декабря 1999 года

54. Преступления НАТО в Югославии. Документальные свидетельства. Белград: Союзное министерство иностранных дел, 2000. – 568 с.
55. Путеводитель по материалам саммита НАТО в Вашингтоне 23–25 апреля 1999 г. Отдел информации и прессы НАТО. Брюссель, 1999 35-40 с. - «Режим доступа» : <http://www.nato.int/docu/other/ru/2000/wash-sum-ru.pdf>
56. Резолюция 1244 (1999), принятая Советом Безопасности на его 4011-м заседании 10 июня 1999 года . - «Режим доступа» : [http:// www.un.org/ru/peacekeeping/missions/unmik/mandate.shtml](http://www.un.org/ru/peacekeeping/missions/unmik/mandate.shtml)
57. Российская газета- 4 марта 2000. // Чугунов К.В. Вызывая огонь на сербов
58. Российская газета. - 1 сентября 1998. // Новый вождь поднимает боевиков на партизанскую войну
59. Российская газета. - 19 февраля 2000. // Чугунов К.В. Миротворцы в прицеле албанских снайперов
60. Факты о Югославии. Белград: Югословенска ревия, 1985. –112 с.
61. Югославия на пороге 2000 года: документы, факты, свидетельства, мнения. М.: РИА «Новости», 1999. – 144 с.
62. Bizozeri S. La sacra lega contro la potenza Ottomana, II. //Bizozeri S. / Milano, 1700. – 6 p.
63. Documents diplomatiques, correspondance concernant les actes de violence et de brigandage des Albanais dans la Vieille Serbie (Vilayet de Kosovo) 1898—1899 // Ministere des affaires etrangeres. Belgrade. – 145 p.
64. Gravier G. La vieille Serbie et les Albanais, extrait de la Revue de Paris du 1 novembre 1911. Paris. – 191 p.

65. Jugoslovenski prigram o Kosovu // Jugoslovenski pregled. Beograd, 1987. G. 31. Br. 11/12. – 504 p.

66. Knock Th.J. Woodrow Wilson and the Quest for a New World Oder. Princeton: Princeton Univ. Press, 1992. – 234 p.

67. Represija nad albancima na Kosovu: Dokumenti // NaSa borba. Beograd. 24 dec. 1994. – 7 p.

68. Victor Bérard et Martin Melkonian — La Politique du Sultan — Les massacres des Arméniens : 1894—1896 (1897), coll. Les Marches du Temps . –152 p.

69. "Morning Briefing" . NATO Press Office. May 8, 1999 . - «Режим доступу» : <http://www.nato.int/koSovo/press/b990508a.htm>

70. The New York Times - 18 february 2000. Carlotta Gall. Shock of Kosovo Violence May Prove Incentive for Peace.

